

IGU 2002 Schools Geography Competition

V termínu od 2. do 10. října proběhl 4. ročník mezinárodní zeměpisné olympiády v Durbanu v Republice Jižní Afrika. Tato soutěž se pořádá pravidelně od roku 1996 vždy v době konání regionální konference IGU. Pravidla soutěže byla vypracována na regionální konferenci IGU v Praze v roce 1994. V letošním roce se soutěže zúčastnilo poprvé i družstvo z Česka. Bylo složeno z prvních čtyř úspěšných řešitelů celostátního kola zeměpisné olympiády kategorie D (střední školy), která proběhla ve dnech 2. a 3. května 2002 v obci Kobylí.

Naše družstvo zastupovali: Borek Janeček (Sportovní gymnázium Jablonec nad Nisou), Michal Kačenka (Gymnázium Slaný), Roman Matoušek (Gymnázium Žďár nad Sázavou) a Jan Vavrys (gymnázium Uherský Brod). Doprovod soutěžících tvořily dvě dospělé osoby. Vedoucí týmu byl E. Hofmann (současný garant zeměpisné olympiády v ČR) a J. Kolejka (garant soutěžní kategorie D).

Mezinárodní soutěž je vypsaná pro studenty nebo absolventy středních škol, kteří v době jejího konání nesmí dosáhnout věk 20 let a nesmí být zapsáni na žádné vysoké škole nebo vyšší odborné škole. Letošního ročníku se zúčastnilo 12 týmů z Běloruska, Česka, Izraele, Jižní Afriky, Lotyšska, Německa, Polska, Nizozemí, Rumunska, Ruska, Slovinska, a Taiwanu.

Soutěžilo se hlavně v družstvech a pořadí jednotlivců bylo stanoveno na základě testu, který se týkal Afriky, a především Jižní Afriky. Test byl koncipován jako práce s atlasem a účastníci jej obdrželi na základě přihlášky do soutěže. Výsledky testu se započítávaly i do soutěže družstev. Další částí soutěže se týkaly především řešení různých projektů, k nimž dostali soutěžící stručný komentář v učebně a poté v terénu. Účastníci soutěže měli např. vytvořit plánec využití ploch v obchodní ulici (West Street). Tím však úkol nekončil; uvedené mapování na West Street sloužilo totiž jako podklad pro vypracování názoru na cent-

ralizaci a decentralizaci obchodní sítě Durbanu. Zmíněnou ulici soutěžící konfrontovali s největším nákupním komplexem Jižní Afriky s názvem Gateway severně od městského centra. Další den zpracovávali návrh na relokaci letiště v Durbanu a na přeměnu stávajících ploch v okolí letiště. Kromě přímé práce v terénu (týkala se rekognoscence) měli k dispozici černobílé letecké snímky měřítka 1 : 10 000 a mapu měřítka 1 : 50 000 celé oblasti. Poslední projekt se týkal problémů venkova. Studenti navštívili centrum pro rozvoj venkova, vzdálené asi 35 km od Durbanu v oblasti „Údolí tisíce pahorků“, které má v příštím roce dostat zahraniční rozvojovou dotaci ve výši 5 mil. USD. Na základě přednášky vedoucího centra, prohlídky příslušného území a dotazů měla jednotlivá družstva zpracovat návrh na využití dotace s finanční rozvahou v časovém horizontu jednoho roku. Finanční dotace měla sloužit jako start k dalšímu soběstačnému rozvoji této oblasti.

Kromě činností spojených přímo se soutěží měl každý zúčastněný tým připravenou prezentaci, věnovanou geografické charakteristice dané země, a jeden večer byl věnován programu, kde jednotlivá družstva předváděla kulturní zvyky své země.

Soutěžící se zúčastnili také slavnostního zahájení regionální konference IGU v kongresovém centru ICC v Durbanu. Zahájení kongresu se účastnil bývalý prezident Republiky Jižní Afrika Nelson Rolihlahla Mandela, nositel Nobelovy ceny míru. Soutěžící byli představeni také přítomné geografické veřejnosti ústy prezidentky IGU Anne Buttimer. Vyhlášení vítěze studentské geografické soutěže se konalo opět v kongresovém centru na závěrečném banketu IGU.

Zvítězilo družstvo studentů z Rumunska, druhé místo obsadilo Polsko a třetí skončilo Bělorusko. Naši studenti se umístili na sedmém místě. Bodový rozdíl mezi 4. a 9. družstvem činil pouhých 9 bodů. V kategorii jednotlivců zvítězil opět student z Rumunska. Z 60 možných bodů získal

55. Naši studenti se vyrovnaným výkonem 47 bodů zařadili rovněž na přední místa.

K výkonu našich studentů lze konstatovat, že se v konkurenci zúčastněných zemí neztratili. Samotné hodnocení bylo poněkud na zvaženu, neboť jej prováděli jednotliví vedoucí družstev bez možnosti zpětné vazby a porovnání výkonu ostatních soutěžících. Družstva totiž mohla pracovat v mateřském jazyce a záleželo na důvěře jednotlivých vedoucích, jak své svěřence hodnotili. Naše družstvo vypracovalo všechny projekty v anglickém jazyce. Na tomto místě musíme uvést, že tak tomu bylo i u družstev na prvních třech místech. Ze čtyřletých zkušeností z pořádání zeměpisné olympiády dobře víme, že se při hodnocení projektů vždy uplatňuje subjektivní hledisko. Nelze vytvořit projekt s otevřeným řešením tak, aby byl naprosto jednoznačně vyhodnotitelný kterýmkoliv posuzovatelem. Lze však docílit objektivnějšího posouzení např. tím, že si komise projekty vymění a nezávisle na sobě zhodnotí. Takový úmysl měli i pořadatelé z Jižní Afriky, ale na takovou činnost v tak náročném programu nezbyl čas. My jsme si stačili u posledního projektu vyměnit zpracované téma s Němci a zjistili jsme, že je naše hodnocení v některých oblastech diametrálně odlišné, přestože jsme se v konečném součtu hodnocení nakonec lišili jen o tři body.

Závěrem lze konstatovat, že nastavená cesta řešení projektů posledních dvou ročníků zeměpisné olympiády v Česku se ubírá ve shodě s obdobnými soutěžemi v ostatních zemích. Naše účast na 4. ročníku School Geography Competition byla dalším krokem ke spolupráci s mezinárodní školskou geografii. Za dva roky se bude mezinárodní soutěž konat pravděpodobně ve skotském Glasgow, opět při regionální konferenci IGU. Podrobné zadání a fotografie najdete na <http://www.ped.muni.cz/wgeo/>, pod názvem Zeměpisná olympiáda.

Eduard Hofmann a Jaromír Kolejka
katedra geografie PdF MU Brno

Zeměpisná olympiáda

V roce 2003 proběhne další ročník Zeměpisné olympiády. Na rozdíl od let předchozích bude domácí soutěž doplněna i o kolo mezinárodní.

Časový harmonogram ZO: Školní kolo – proběhlo koncem února 2003 (školní kola si vyučující organizují sami), **Okresní kolo** – 19. 3. 2003, **Krajské kolo** – 4. 4. 2003, **Celostátní kolo** – kategorie A,B,C – 29. 4.–30. 4. 2003, **Mezinárodní kolo** – kategorie D – 8. 9.–11. 9. 2003.

Přihlášky do okresního (městského) kola se podávají do 10. 3. 2003, **přihlášky do krajského kola** se podávají do 26. 3. 2003. Výsledky krajských kol budou zaslány na adresu K. Grimmová, PdF MU, Poříčí 7, 626 00 Brno do 8. 4. 2003. Vedoucí Ústřední komise ZO pošle pozvánky postupujícím do celostátního kola do 16. 4. 2003.

Zeměpisná olympiáda je vypsaná pro následující kategorie: A – pro 6. ročník ZŠ a pro 1. ročník víceletých gymnázií, B – pro 7. ročník ZŠ

a pro 2. ročník víceletých gymnázií, C – pro 8. a 9. ročník ZŠ a pro 3. a 4. ročník víceletých gymnázií, D – pro střední školy

Témata pro jednotlivé kategorie ZO: A – práce se školním atlasem světa, globus a mapa, obecná fyzická geografie, B – práce se školním atlasem světa, globus a mapa, Afrika, Austrálie a Oceánie, Amerika, C – práce se školním atlasem světa a se školním atlasem České republiky, globus a mapa, Evropa a Amerika, Česko, D – práce se školním atlasem světa a se školním atlasem České republiky, globus a mapa, globální problémy světa – regionální geografie bude upřesněna podle znění testů do 10. 2. 2003

Okresní kolo se bude sestávat ze dvou částí – práce bez atlasu a práce s atlasem. **Krajské kolo** bude mít navíc třetí část – projekt a praktická cvičení. **Celostátní kolo** – kategorie A,B,C budou mít stejné části jako v krajském kole, kategorie D

bude obsahovat praktickou činnost v terénu. Při soutěžních kolech se bude pracovat výhradně se Školním atlasem světa (Kartografie, 2001) a s Atlasem ČR (Geodézie). Soutěžící kategorie D si s sebou přinesou do krajského kola platný jízdní řád Českých drah.

POZOR! Zpřesnění po oponentuře otázek k ZO: **Kategorie A** – celostátní kolo: orientace v terénu (pravítko, úhloměr, buzola), **Kategorie B** – témata: Afrika, Austrálie a Oceánie, Amerika, práce s topografickou mapou (prolínají se všemi koly), **Kategorie C** – Česko, Evropa ve vztahu k ČR (práce s atlasem ČR a světa), **Kategorie D** – okresní kolo: Problemy Středomoří; krajské kolo: Evropská integrace; celostátní kolo: Globální problémy, globalizace.

Eduard Hofmann
katedra geografie PdF MU Brno

Jak jsme anonsovali v minulém čísle, věnujeme dnešní rozhovor zeměpisné olympiádě. Oslovili jsme jednoho z organizátorů olympiády, PaedDr. **Eduarda Hofmanna**, CSc. z katedry geografie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, a položili mu několik otázek.

Vážený pane doktore, můžete čtenářům Geografických rozhledů zeměpisnou olympiádu stručně představit? O jakou soutěž se jedná? Jaký je systém soutěže? Kdo se soutěže může zúčastnit? Kdo soutěž organizuje a kdo zodpovídá za její zdárný průběh (a komu)? Jakou roli hraje v organizování soutěže Česká geografická společnost? Jakou roli v organizování soutěže hraje ministerstvo školství?

Na tyto otázky mohu stručně odpovědět pouze odkazem na www stránky katedry geografie PdF MU, kde je uvedena poslední verze organizačního řádu. Chci jen podotknout, že se na něm neustále pracuje a jednotlivé body se mění při jednání Ústřední komise ZO, které probíhá v souvislosti s pořádáním celostátního kola ZO. Na příštím zasedání se pak budou např. měnit krajské a okresní komise atd. Připomínky učitelské a odborné veřejnosti k organizačnímu řádu jsou vítány. Posílejte je písemně na adresu K. Grimmová, Katedra geografie PdF MU, Poříčí 7, 626 00, Brno, nebo na adresu grimmova@ped.muni.cz.

Na stránkách Geografických rozhledů jsme uveřejnili kritické poznámky k obsahu „olympijských“ testů. Můžete se vyjádřit k systému tvorby testových otázek, příp. k systému jejich revize/lektorace?

1. Kritických poznámek jsem si všiml. Dostávám je mimo jiné i od jednotlivých organizátorů. Rozdíl je pouze v tom, že např. poslední kritika opět vyzněla, že ZO organizuje banda hlupáků, kteří nic neumějí. Podotýkám, že poslední kritik byl k sobě nekritický. Většina kritiků se na výzvu ke spolupráci neozvala. (*Tento však ano – pozn. red.*)

2. Je škoda, že se na moje názory dostává na stránkách Geografických rozhledů prostor až nyní. Kritika tak mohla být v minulosti vyvážena i úspěchy této soutěže.

3. Dále je na místě podotknout, že organizace ZO pod garancí současné ústřední komise sleduje kromě jiného i aktivaci učitelů, kteří mají o zeměpis zájem. Jde např. o bývalé okresní metodiky. Systém spolupráce s aktivními učiteli zeměpisu je potřebný nejen pro ZO.

4. Otázky připravují skupinky dobrovolníků z řad učitelů a konečnou verzi sestavují garanti z katedry geografie PdF MU.

5. Lektorace otázek je rovněž dobrovolná a do minulého roku tudíž nefungovala. Na podnět zasedání hlavního výboru ČGS v listopadu loňského roku byly osloveny ostatní katedry geografie na VŠ v Česku, aby jmenovaly členy, kteří by lektorovali otázky k ZO. Ze všech geografických pracovišť byli přihlášení pouze dva členové, což je pro takový úkol velmi málo (každý rok jde o posouzení asi 240-270 otázek s mapou i bez mapy a o 8 projektů). Lektorování není jen hledání chyb a kritika koncepce otázek, ale také hledání náhradního řešení, o němž už tvůrci zpravidla neuvažují. Kdo to zkusil, ví, o čem mluvím.

6. Na základě těchto zkušeností jsem pro nadcházející ročník vybral lektory pro jednotlivé kategorie sám. Jde o zkušené učitele, kteří s touto prací souhlasili.

Jak hodnotíte spolupráci organizátorů soutěže s pedagogickou veřejností?

1. Zatím ji hodnotím ve většině regionů jako dobrou. V žádném případě neprosazují vynucený či povinný zájem, toho jsme si užili dost.

2. Organizace je tzv. dvoukolejná. Po linii MŠMT mají na starosti všechny soutěže pověřeni pracovníci na krajských hejtmanských a po stránce odborné a vlastní organizace soutěže jsou to dobrovolné a volené krajské a okresní komise. V letošním roce by měly být znovu zvoleny.

Jak jste spokojen se zapojením jednotlivých škol?

Postupně se zlepšuje a je závislá na aktivitě jednotlivých učitelů a práci dobrovolných okresních organizátorů, kterých neustále přibývá (viz adresář na webových stránkách Katedry geografie PdF MU).

Dají se v rámci zeměpisné olympiády vymezit „aktivnější“ regiony, nebo se jedná o náhodné zapojení jednotlivých škol?

Aktivnější regiony jsou všude, kde probíhala

Rozhovor 3/2002-2003

zeměpisná soutěž, a to i v době, kdy nebyla ZO na seznamu soutěží kategorie A, které pořádá MŠMT ČR. Ovšem také všude, kde jsou aktivní učitelé zeměpisu.

Na jiném místě tohoto čísla publikujeme zprávu o mezinárodním úspěchu českého zeměpisného olympijského týmu v loňském roce.

Na tomto místě chci onen úspěch upřesnit. Ten tkvěl především v účastnících samotných. Byli totiž schopni vypracovat všechny náročné úkoly v anglickém jazyce a dokázali pracovat týmově. Jejich odstup od medailového umístění byl minimální. Podrobně budou samotní účastníci o soutěži informováni v pravidelném doprovodném programu při celostátním kole ZO, které se uskuteční tentokrát na ZŠ O. Březiny v Jihlavě.

Jakým způsobem chcete v budoucnu na tyto výsledky navázat?

Práci. Práci s talentovanými účastníky ZO. I v roce 2002 jsme se před samotnou soutěží sešli s jejími účastníky na přípravě v Brně. V současné době jsme se dohodli na pořádání mezinárodní zeměpisné soutěže s organizátory GO na Slovensku. Vytvořili jsme pro tuto mezinárodní soutěž pravidla a oslovili ještě organizátory z Polska a Slovinska. Geography competition, pořádaná IGU, se koná jen jednou za dva roky. Meziobdobí chceme vyplnit geografickou soutěží v užším měřítku.

Jaká je budoucnost zeměpisné olympiády?

Tato otázka má pro mne dvě polohy:

1. Budoucnost ZO se odvíjí od budoucnosti samotné školské geografie. Zařazení zeměpisu v novém rámcovém vzdělávacím programu jen do okruhu přírodních věd je v podstatě likvidací pro-

gresivního pojetí školské geografie, která se svým obsahem daleko více zabývá člověkem a jeho vlivem na okolní prostředí. Svědčily o tom i úkoly na GC IGU v Durbanu.

2. Obavy nemám, vzhledem k tomu, že se o pořádání dalších třech ročníků ZO přihlásila Katedra geografie z UJEP z Ústí nad Labem. Navíc se podařilo organizátory ZO stabilizovat, což v minulosti představovalo nemalé problémy a bylo to znát na nedostatku času, který zbýval na práci na otázkách a na tvůrčí činnosti.

Jak se soutěž bude vyvíjet v nejbližších letech?

Měla by se přiblížit modernímu pojetí školské geografie a navázat na geografii jako vědní disciplínu. To znamená více důrazu na otázky vycházející z logického myšlení a na práci na projektech.

Co se podle Vás osvědčilo?

1. Paradoxně tolik kritizované zařazení projektů (velmi se hodilo při mezinárodních soutěžích).

2. Pořádání celostátního kola v různých oblastech Česka ve spolupráci s pilotními ZŠ.

3. Doprovodný přednáškový a exkurzní program u některých krajských kol a u kola celostátního.

4. Spíše se teprve osvědčí lektorská činnost při oponování otázek.

Co se naopak musí změnit?

1. Pomoc učitelům při vytváření otázek, tzn. zaplatit jim školení zaměřené na vytváření otázek (např. v rámci DVPP) a finančně je odměnit za jejich práci.

2. Vytvořit minimálně třídní prostor pro kategorii D, aby se mohli studenti více věnovat práci v terénu a samostatné činnosti.

3. Zlomit „nechut“ některých učitelů vnést svůj vklad do hodnocení projektů, které se bez této vůle neobejde. V tom případě můžeme rovnou zůstat u vyjmenovávání levých a pravých přítoků určité řeky. Tento trend potvrdilo i hodnocení úkolů mezinárodní geografické soutěže, kde jsme jako doprovod tvořili i porotu.

Jak vnímají organizátoři zeměpisné olympiády pozici soutěže v „konkurenci“ např. se soutěží Eurorébus/Bařoh, kterou organizuje spoluvydavatel Geografických rozhledů Terra-klub?

1. Obě zmíněné soutěže nevnímám jako konkurenční. Liší se svým pojetím i organizací soutěže. Společný je pouze předmět zájmu – zeměpis.

2. Na Eurorébusu se mi líbí např. to, že svojí organizací podporuje u soutěžících v prvních kolech práci s různými zdroji informací, kolektivní práci atd.

3. Myslím, že je dobře, že žáci a studenti mají možnost zúčastnit se různých zeměpisných soutěží.

4. Nakonec se ukazuje, že se jich mnoho zúčastňuje obou soutěží zároveň. Např. Jan Vavrys (účastník GC IGU v Durbanu) se probojoval do mezinárodního klání i v rámci soutěže Eurorébus.

Vidíte prostor pro možnou spolupráci těchto soutěží?

Vidím ji například v pořádání soustředění nejlepších účastníků obou soutěží.

Děkujeme Vám za rozhovor a přejeme hodně zdaru v další práci.

Za rozhovor jménem GR děkuje Pavel Chromý